

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЇ ОСОБИСТОСТІ : ТЕОРІЯ, ДОСВІТ, ПРАКТИКА

МАТЕРІАЛИ

Всеукраїнської науково-практичної конференції
(28-29 квітня 2022 р., м. Одеса, Україна)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний заклад
ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ імені К. Д. УШИНСЬКОГО (м. Одеса)
КАФЕДРА ЗАГАЛЬНОЇ ТА ДИФЕРЕНЦІАЛЬНОЇ
ПСИХОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНОГО
ФАКУЛЬТЕТУ

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПСИХОЛОГІЇ ОСОБИСТОСТІ : ТЕОРІЯ, ДОСВІТ, ПРАКТИКА

МАТЕРІАЛИ

Всеукраїнської науково-практичної конференції
28-29 квітня 2022 року

Одеса

ФОП Белий А.Є.
2022

УДК 159.9: 37.015.3

ББК 88.4

А 43

Друкується згідно рішення Вченої ради Соціально-гуманітарного факультету Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (Протокол № 6 від 17.02.2022 р.)

Актуальні проблеми психології особистості :
А 43 **теорія, досвіт, практика :** Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (28-29 квітня 2022 р.). / відп. ред. О. П. Саннікова. Одеса :ФОП Бєлий А.Є., 2022. 168 с.

ISBN 978-617-7757-40-4

Редакційна колегія

- Саннікова О. П. – *доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри загальної та диференціальної психології; відповідальний редактор;*
- Василенко І. В. – *кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальної та диференціальної психології;*
- Меленчук Н. І. – *кандидат психологічних наук, старший викладач кафедри загальної та диференціальної психології;*
- Санніков О. І. – *доктор психологічних наук, професор кафедри теорії та методики практичної психології.*
- Кривдик В. Г. – *здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти.*

Матеріали збірника містять результати теоретико - емпіричних досліджень, що здобуті в процесі науково-дослідної роботи студентів, аспірантів та науковців, які навчаються і працюють у закладах освіти України.

Для студентів, аспірантів, молодих науковців, психологів, педагогів та широкого кола зацікавлених осіб.

За зміст та помилки, що можуть зустрічатися в тексті статей, несуть відповідальність автори.

ISBN 978-617-7757-40-4

© Університет Ушинського, 2022

11. Райс Ф., Долджин К. Психология подросткового и юношеского возраста. СПб. : Питер, 2010. 816 с.

12. Халяпина Л. П. Интернет-коммуникация и обучение иностранным языкам. Кемерово : Кузбассвузиздат, 2005. 230 с.

13. Ушаков Д.В. Социальный интеллект как вид интеллекта. Социальный интеллект: теория, измерение, исследования. М. : Ин-т психол. РАН., 2004. С. 12-28.

УДК 159.98

ВИЯВЛЕННЯ ОСНОВНИХ ПРОБЛЕМ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ ДИТИНИ

Лісесько О. В.

*доктор соціологічних наук, професор кафедри філософії,
соціології та менеджменту соціокультурної діяльності,
Університет Ушинського*

Димитрієва О. А.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Університет Ушинського*

Актуальність теми. Основним інститутом виховання – сім'я. Те, що дитина набуває в дитинстві в сім'ї, вона зберігає протягом усього життя. Важливість сім'ї як інституту виховання зумовлена тим, що дитина в ній перебуває значну частину життя і жоден із інститутів виховання не може зрівнятися з сім'єю. У ній складаються основи характеру дитини, і до молодшого шкільного віку дитина сформувалася вже більше ніж вполовину як особистість [5].

Дослідженню впливу сімейного виховання на психічне здоров'я дитини зокрема присвячена низка праць вітчизняних науковців – психологів Ю.П. Азарова , Ф.Я. Байкова , Е.В. Васильєвої, В.Н. Гурова, Є.В. Кагана, Т.А. Кулікова, А.Г. Харчев та інші.

Сім'я може бути як позитивним, так і негативним фактором виховання. Жоден інший соціальний інститут не може завдати такої шкоди вихованню дітей, як сім'я. Сім'я - це специфічна група, яка відіграє важливу довготривалу роль у вихованні. У тривожних матерів часто виростають тривожні діти; амбітні

батьки часто пригнічують своїх дітей до такої міри, що це призводить до комплексу меншовартості; батько, який нервується з найменшої нагоди, часто сам того не усвідомлюючи, формує подібний тип поведінки у своїх дітей. Через особливу виховну роль сім'ї постає питання, як зробити так, щоб максимізувати позитивний вплив сім'ї та мінімізувати негативний вплив на виховання дитини.

Метою нашого дослідження стало виявити тривожність у дітей молодшого шкільного віку пов'язане з вихованням в неблагополучних сімейних стосунках.

Виклад основного матеріалу. Саме в сім'ї дитина отримує перший життєвий досвід, робить перші спостереження і вчиться поводитися в різних ситуаціях. Дуже важливо те, чого навчають дитину батьки і це підкріплюється прикладами, щоб вона могла побачити, що у дорослих теорія нічим не відрізняється від практики.

Головне у вихованні маленької людини – досягти душевної єдності, морального контакту між батьком і дитиною. Батьківська любов має бути мудрою і терплячою. Недостатньо народити дитину, дати їй фізичне життя, потрібно вміти відкрити дорогу любові, внутрішньої свободи, віри і совісті всьому, що є джерелом духовного та справжнього щастя [2].

Батьківська любов має ґрунтуватися на розумінні й повазі до особистості дитини, прагненні зрозуміти й оцінити світ її очима. Тільки тоді виникає спільна мова і протиріччя між двома поколіннями зникають [9].

Щоб стати мудрим товаришем своєї дитини, не намагайтеся нав'язливо, м'яко спрямовувати думки дитини в потрібне русло, не руйнуючи його особистої думки – ось умови справжньої батьківської любові. Помилки сімейного виховання призводять до того, що дитина може вирости розумово неповноцінною, що негативно впливає на формування суспільства в цілому. Щоб уникнути подібних помилок, батькам необхідно знати, як їх виправляти, тобто займатися самоосвітою в цьому питанні [3].

Наведемо результати виявлення тривожності у дітей молодшого шкільного віку та припущення наявності зв'язку із неблагополучним типом сімейних стосунків.

Для досягнення мети дослідження були використані такі методи: «*Вимірювання рівня тривожності Тейлора*» для

виявлення дітей із чітко вираженою тривожністю, *кінетичний малюнок сім'ї*» (Р. Бернс, С. Кауфман) для виявлення особливості сприйняття дитиною сімейної ситуації, свого місця в сім'ї, а також її ставлення до членів сім'ї [4].

«Методика вимірювання тривожності» Дж. Тейлор покликана виміряти прояв тривожності як риси особистості та дозволити визначити її загальний рівень. Вона складається з 50 тверджень, на які діти молодшого віку мають відповісти «так» або «ні». Твердження були відібрані з набору пунктів MMP1 на основі їхньої здатності класифікувати дітей молодшого шкільного віку з «реакцією на рівень тривожності».

Таблиця 1.

Результати дослідження рівня тривожності Тейлора у дітей молодшого шкільного віку

	Рівні тривожності				
	Дуже високий	високий	Середній (з тенденцією до високого)	Середній (з тенденцією до низького)	низький
Кількість опитуваних	13	7	5	3	2
Кількість %	43,3	23,3	16,7	10	6,7

Як видно з таблиці 1, 43,3% молодших школярів характеризуються дуже високим рівнем особистісної тривожності. Рівень тривожності у 7 осіб високий 23,3%. Діти з високим рівнем тривожності завжди неспокійні або дратівливі через будь-які дрібниці і часто реагують на всі ситуації неспокійним станом.

16,7% молодших школярів виявили середній рівень (з тенденцією до високого) тривожності, а середній (з тенденцією до низького) зафіксований у 10% вибірки. Помірна тривожність характеризує молодших школярів як тих хто, не переживає за дрібниці, але в більш складних ситуаціях не залишається без уваги. Діти з помірною тривожністю почуваються вільно, впевнено і ніколи не дозволяють емоціям керувати, прагнуть бути щасливими і не

зациклюються на невдачах.

Рівень тривожності у 6,7% учнів молодшої школи можна охарактеризувати як низький. Діти з низьким рівнем особистої тривожності, як правило, зовсім не турбуються про невдачі і дрібниці. Такі діти часто не виявляють зовні занепокоєння, але насправді внутрішньо їм набагато складніше впоратися з цією ситуацією.

За результатами тестування ми бачимо, що не у всіх сім'ях панує атмосфера позитивних батьківських стосунків, здебільшого вони мінливі.

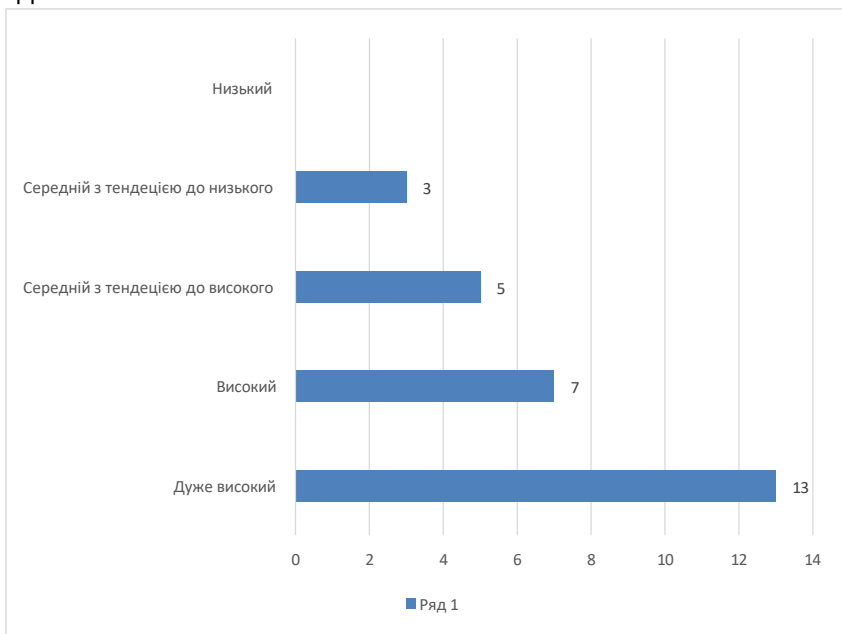

Рисунок 1 Рівень тривожності Тейлора для дітей молодшого шкільного віку

Проективна методика «Кінетичний малюнок сім'ї». Процедура складається з малювання вашої родини (дітям дають стандартний аркуш паперу для малювання, олівець та бесіди. Інструкція: «Намалюйте, будь ласка свою сім'ю, щоб кожен щось робив» [6].

За цією методикою встановлено, що високий рівень батьківсько-дитячих стосунків включає малюнки 12 дітей (7

дівчат і 5 хлопчиків), або 40%. На цих малюнках ми бачимо, що дитині комфортно в родині. На малюнку вся родина, дитина в центрі, в оточенні батьків. Діти зображують себе та своїх батьків красивими; лінії ретельно проведені; на обличчях батьків і дитини посмішка, в позах спокій. Середній рівень батьківсько-дитячих стосунків включає малюнки -16 дітей (7 дівчат і 9 хлопчиків), тобто 53,3%. На малюнках видно, що дітям в сім'ї не дуже комфортно, на деяких малюнках немає одного з батьків, виникає занепокоєння, коли дитина зображує себе сумним і далеким від батьків.

Низький рівень батьківсько-дитячих відносин включає малюнки двох дітей (одну дівчинку та одного хлопчика) або 6,7%. На малюнку обличчя дітей перелякані, відчуття емоційної напруги, через наявність темних кольорів. На діаграмі нижче ми можемо побачити співвідношення рівня дитячо-батьківських відносин у групі.

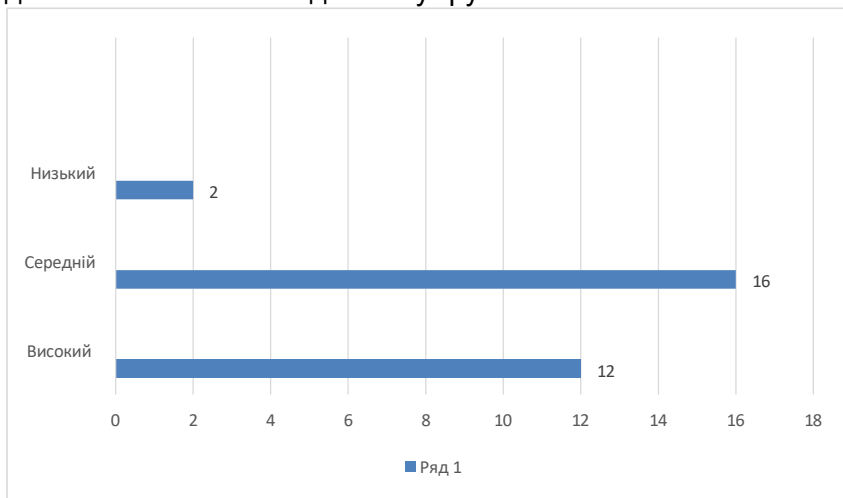

Рисунок 2 Проективна методика «Кінетичний малюнок сім'ї» дітей молодшого шкільного віку

Так, ми виявили двох дітей молодшого шкільного віку (6,7%), які були незадоволені своїм місцем у сім'ї. Вони часто відчувають дискомфорт. Це видно з малюнку, де вони зображують себе далеко від дорослих, та ще й із сумним обличчям. Навпаки, 12 (40%) дітей у сім'ї мають позитивні дитячо-батьківські стосунки. На їх малюнках зображена вся

сім'я, в якій в центрі поміщена дитина, а також переважання світлих кольорів. У цих сім'ях панує сприятлива, турботлива атмосфера. та 16 (53,7%) дітей, оскільки діти в родині не завжди почувуються комфортно та спокійно. На нашу думку, це пов'язано з надмірною увагою або надмірною напруженістю, що призводить до підвищеної тривожності в поведінці дітей. Звідси, 18 (60%) дітей молодшого шкільного віку страждають тривожністю – страхом покарання, залякані, бояться зробити щось не так, за що їх більше не любитимуть.

Зауважимо, що нормальний соціально-психологічний розвиток дитини відбувається в умовах інтенсивного спілкування з дорослими. Потреба в сімейному спілкуванні є однією з найважливіших потреб дитини. Відсутність спілкування і контакту між близькими дорослими і дитиною призводить до уповільнення його розумового і фізичного розвитку [6].

Висновки. У статті ми розглянули, які сучасні помилки у вихованні дітей існують для батьків. Для вирішення цих проблем ми вважаємо, що потрібен постійний психологічний контакт з дитиною – це універсальна вимога виховання, вона однаково рекомендована всім батькам, контакт потрібен у вихованні кожної дитини будь-якого віку. Почуття та переживання спілкування з батьками дозволяють дітям відчувати і сприймати батьківську любов, прихильність і турботу. Основа підтримки контакту - інтерес до всього, що відбувається в житті вашої дитини, інтерес до її дитячих, навіть до найменших і найвних проблем, бажання зрозуміти, помічати зміни в душі дитини, із розумінням ставитися до підростаючого покоління. Конкретні форми та прояви цього зв'язку дуже модифікуються в залежності від віку та характеру дитини. Таким чином, з перших днів життя у дитини починає формуватися сімейний образ. Умови та спосіб життя в сім'ї, де виховується дитина, закладають фундамент для розвитку майбутніх сімейних очікувань власної майбутньої родини.

Література

1. Боштан В. Соціальний контекст тривожності у психоаналізі, екзистенційній та гуманістичній психології. Вісник Прикарпатського університету. Філософські і психологічні науки.

Івано-Франківськ, 2015. Вип. 19. С. 118-124. URL:www.irbis-pbiv.gov.ua.

2. Дубровіна І. В. Психічне та психологічне здоров'я в контексті психологічної культури особистості. Вісник практичної психології освіти. 2019. № 3. С. 17-21.

3. Галієва О. М. Диференціація понять «тривога» та «тривожність». Психологія та соціальна робота. Київ, 2019. Т. 24, Вип. 1 (49). С. 32-48. DOI: [https://doi.org/10.18524/2707-0409.2019.1\(49\).185763](https://doi.org/10.18524/2707-0409.2019.1(49).185763)

4. Лемак М.В., Петрище В. Ю. Психологу для роботи: діагностичні методику: URL: <http://loipro.edu.ua>.

5. Павелків Р. В. Вікова психологія: підручник для студ. вищ. навч. закл. Київ : Кондор, 2011. 469 с.

6. Петренко В. Є. Вікові аспекти психологічної корекції тривожності. Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 12: Психологічні науки. 2014. Вип. 44. С. 175-180.

7. Скрипченко О. В., Долинська Л. В., Огороднійчук З.В. та ін. Вікова та педагогічна психологія. Київ : Просвіта, 2001. 416 с.

8. Чуйко О. В., Іванова І. В. Вплив рівня тривожності на успішність навчальної діяльності. Актуальні проблеми психології. Том XI. Психологія особистості. Психологічна допомога особистості. Вип. 16. Київ, 2017. С. 215-226.

9. Ясточкіна І. А. Психологічні чинники виникнення та корекція тривожності в ранньому віці: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07; НПУ імені М.П.Драгоманова. Київ, 2011. 320 с.

УДК 159.923

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКІВ МІЖ ПОКАЗНИКАМИ ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРЯННЯ ТА КОПІНГ-СТРАТЕГІЙ

Ульянова Т. Ю.

*кандидат психологічних наук, старший викладач
кафедри загальної та диференціальної психології,
Університет Ушинського*

Крікун Д. В.

*здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
Університет Ушинського*

Анотація. У статті представлено результати дослідження